

La declaració de la zona etnològica de les Gavarres, en via morta deu anys després

La falta de referents, fins i tot a nivell comunitari, fa difícil poder reglamentar aquest nou nivell de protecció

JOAN TRILLAS / Monells

● La declaració de la les Gavarres com a Zona d'Interès Etnològic (ZIE) està aturada, tot i els treballs fets pel Consorci de les Gavarres, promotor de la idea. Els motius

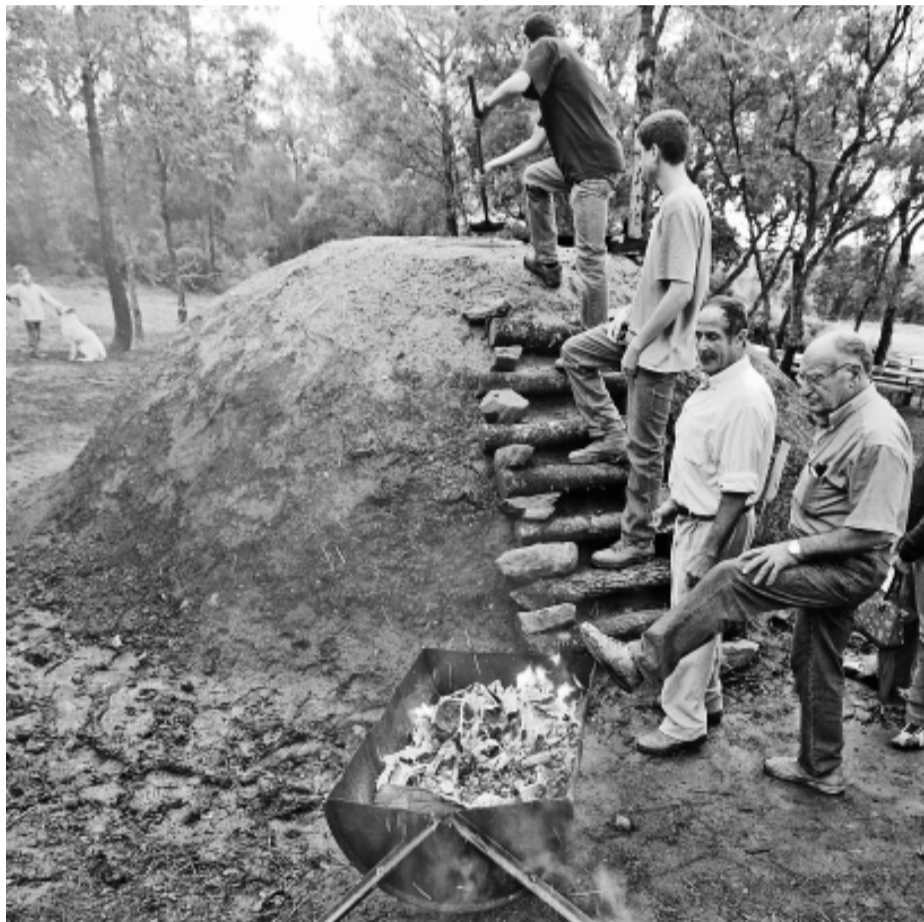
són molts i complexos: la falta de referents, fins i tot a nivell comunitari, fa que, 10 anys després de fer-se la petició, sigui difícil poder reglamentar aquest nou nivell de protecció per a una zona de 350

km², i més si es té en compte que aquesta declaració comporta protegir bens mobles, però també els immaterials, aquells que es mouen entre la tradició i la pròpia mitologia. Un treball del científic Joan

Andreu, director de l'Escola Taller de les Gavarres, analitza el perquè d'aquests entrebancs, però també ofereix una proposta per reactivar aquest projecte i garantir la pervivència del ric patrimoni etnològic.

No ha estat fàcil fer aquesta proposta i mantenir-la viva, i més si es té en compte la gran dificultat que això comporta. D'això en pot parlar de primera mà la gerent del Consorci de les Gavarres, Assumpta Fabré, especialment quan recorda que els últims 25 anys han estat de reivindicació i de lluita per la salvaguarda del massís. Amb tot, segons Fabré, el que és inqüestionable és que s'ha avançat molt fins a poder arribar a la declaració de zona PEIN. Però el cert és que la situació actual, tot i haver-se fet al llarg dels últims 7 anys diverses gestions davant del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, la tramitació de l'expedient d'incoació de les Gavarres com a Zona d'Interès Etnològic (ZIE) està aturada. Fabré no vol rendir-se i ara creu que és el moment d'intensificar el treball per aconseguir la declaració de ZIE per al massís. Però assolir aquesta declaració és complex per la seva transversalitat, ja que engloba les construccions o instal·lacions o conjunts d'aquestes, vinculades a maneres de vida, i les pròpies activitats tradicionals o significatives que siguin representatives de la cultura, però, és clar, sense obviar el medi ambient, la fauna, la flora –com ara un arbre monumental– i el folklore.

Ara, un treball de màster de la UdG del director de l'Escola Taller de les Gavarres, Joan Andreu, vol posar més valor a la necessitat de reactivar el projecte de ZIE. Per Andreu, el que és vital és treballar activament per buscar un gran consens entre totes les parts: propietaris, administracions i entitats, per caminar cap a un model racional per establir una bona eina de gestió. Però per aconseguir-ho, segons Andreu, també cal la valentia política per tal de desenvolupar a fons la llei del patrimoni cultural català.

La carbonera, un de tants elements a protegir de la història de les Gavarres. / JORDI SOLER

El referent de la Conca del Tinar

● La declaració de Zona d'Interès Etnològic que van impulsar uns pagesos viticultors de Calonge i Vall-llobrega podrà ser una realitat en breu. I això es deurà a la fermesa i unió dels pagesos que van decidir preservar una manera de viure lligada a la terra, i van demanar poder declarar la seva activitat socioeconòmica i la zona on la realitzen, la Vall del Tinar, com a Zona d'Interès Etnològic. La sol·licitud de declaració de ZIN es va efectuar el 1997 pels propietaris d'aquests masos, i la tramita-

ció va començar l'any 2002. Finalment, el Departament de Cultura va resoldre incoar l'expedient de declaració de Bé Cultural d'Interès Nacional en la categoria de ZIE al conjunt dels masos que ho havien sol·licitat. Però el treball ha estat encara més intens: la creació de la Fundació Remença XXI i la signatura d'un conveni amb la Fundació Territori i Paisatge per redactar el pla de gestió, són una prova de la seva fermesa i decisió, la qual, de ben segur, ha de servir de referent per a la del massís.

Un nou model de gestió

● Elaboració de la informació tècnica de base, obrir un procés de participació i consulta i fer una altra sol·licitud de declaració de la ZIE. Aquest seria el full de ruta que proposa Andreu. Un itinerari que passa per fer una proposta de catalogació dels elements més significatius del ric patrimoni etnològic existent de l'espai PEIN, posar al dia els elements del projecte Gavarres Memòria i Futur, mitjançant una nova fitxa de catalogació, caldria també informatitzar aquest inventari i crear un progra-

ma informàtic per poder gestionar-lo. Un element essencial és establir criteris tècnics clars de selecció per definir què cal salvaguardar davant la gran quantitat d'elements. Un procés participatiu i de consulta ha de ser clau per conscienciar administracions i societat i, finalment, formalitzar una altra sol·licitud amb la presentació d'un catàleg amb els elements seleccionats al Departament de Cultura. L'adhesió dels ajuntaments és vital i, també, la generació d'estats d'opinió favorables.

La geografia del massís

● El massís de les Gavarres és, juntament amb el de Begur, la zona més septentrional de la Serralada Litoral Catalana. De fet, les Gavarres tenen la forma d'un gran arc obert cap al nord, estan situades entre dues comarques –el Baix Empordà i el Gironès– i tenen una extensió d'uns 350 quilòmetres quadrats, repartits per una vintena de municipis: Calonge, Castell-Platja d'Aro, Corçà, Cruïlles-Monells-Sant Sadurn de l'Heura, Forallac, la Bisbal d'Empordà, Mont-ras, Palafrugell, Palamós, Santa Cristina d'Aro, Torrent i Vall-llobrega al Baix Empordà, i Cassà de la Selva, Celrà, Girona, Juià, Llagostera, Llambilles, Madremanya, Quart i Sant Martí Vell al Gironès. Ha estat un territori poblat al llarg dels segles i les cases assenyalen la importància de l'organització de la societat en famílies: les parets de les feixes, els recs, els molins, els forns, indiquen, entre d'altres, les maneres com aquestes famílies s'han anat organitzant, juntament amb els camins i les esglésies.

Zona d'interès etnològic

● La llei 9/1993, de 30 de setembre, és la que regula el patrimoni cultural català i delimita diverses categories de protecció que engloba el patrimoni mòbil, l'immoble i el patrimoni immaterial. Una ZIE és un tipus de Bé Cultural d'Interès Nacional, com ara un jaciment arqueològic. En aquest punt intervé, també, la Llei 2/1993, de 5 de març, de foment i protecció de cultural popular i cultural, i de l'associacionisme cultural. Aquesta llei determina que el patrimoni etnològic de Catalunya està format per tres apartats: immobles, instal·lacions representatives de formes tradicionals i béns mobles constitutius de manifestacions i tradicions culturals catalans o d'activitats socioeconòmiques tradicionals. Tot està relacionat en un gran tapís, doncs. I més si aquesta gran zona, les Gavarres, compta amb uns 2.000 elements inventariats, els quals donen vida a un espai d'una riquesa que cal preservar.

Sense precedents

● Però, com es protegeix un pou de glaç? Sembla relativament fàcil, perquè és un objecte físic, tangible. Però, i si es pregunta: com es protegeix una llegenda o una història? L'escala de matisos ja es més gran. I, segons Joan Andreu, la falta de precedents, fins i tot a nivell comunitari, dificulta poder reglamentar una vasta extensió de 350 quilòmetres quadrats com a zona etnològica. Un expedient, aquest, complex de desenvolupar. Ara mateix, i després que no prosperés el 1988 l'avantprojecte de Parc Natural de les Gavarres, el 1992, es va aprovar el Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN), però amb espais adjacents no inclosos. La delimitació definitiva del PEIN les Gavarres, aprovada pel Departament de Medi Ambient el 2000, abarca una superfície protegida de 28.740 hectàrees de sòl no urbanitzable, quedant definitivament excloses les urbanitzacions, del vessant sud del massís.